

Въведение

Съвременната глобална реалност изисква ново разбиране на пресечната точка на сигурността, лидерството и креативността. Тези области вече не трябва да се разглеждат като отделни направления, управявани от специалисти с тесни сфери на експертни познания. Те трябва да се третират като изключително важна интегрирана система.

Тази книга е посветена на науката за сигурността и нейното управление, изучаването на заплахите и рисковете, както и на методите за тяхното откриване, възпиране и смекчаване. Тя обхваща също креативността като фактор за откриване на връзките между различни и несвързани области, което е от решаващо значение за усъвършенстването на съществуващите управленски модели и практики.

От практическа гледна точка по-голямата сигурност гарантира предвидимост, позволява развитие, организационна устойчивост, безопасност на служителите и на обществото като цяло. Въпреки, че това изследване е посветено на управлението на сигурността в държавния и в частния сектор поотделно, то е фокусирано върху общите принципи на лидерството, върху функциите на мениджмънта на хора и процеси, както и върху ролята на креативността за скъсяването на пътя до целта.

Специализираните функции на всяка една система за сигурност в национален или корпоративен контекст се свеждат до изграждане на интегрирана система за защита на хората, на собствеността, на непрекъсваемостта на бизнес процесите, на ключовите предимства и конкурентоспособността, които са в основата на постигането на обществените и на корпоративните цели. За целта се осъществява системен мониторинг на заплахите и възможните последици (рисковете), които могат да застрашат изпълнението на целите и са породени от човешки действия или от природни бедствия.

Ефективна сигурност на държава или предприятие може да бъде постигната чрез професионален фокус върху четири основни направления на усилията:

- навременно идентифициране на заплахите;
- действия за намаляване на интензивността на заплахите при техния източник;

- увеличаване на разстоянието между заплахите и защитения обект, човек, организация, продукт или програма;
- въвеждане на различни мерки за ограничаване или противодействие на заплахите, предназначени за смекчаване на риска за обекта, човека, организацията, продукта или програмата.

В съвременния свят програмите и операциите в областта на сигурността стават все по-сложни, тъй като мрежите и взаимодействието стават по-лесни, времето за вземане на решения продължава да се свива, докато мащабите се разширяват – всичко това на фона на увеличаване на обема на съществуващите заплахи и появата на нови заплахи. За съвременните експерти в областта е очевидно, че управлението на сигурността като система, с помощта на традиционните подходи и принципи, вече не е адекватно, тъй като не може да се вземе под внимание цялото настоящо многообразие от фактори, които провокират или причиняват уязвимост както на национално, така и на корпоративно ниво.

Практиката показва, че са необходими две условия за ефективно справяне със съвременните предизвикателства в областта на сигурността.

Първо, експертите по сигурност трябва да са в състояние да разработят и внедрят интегрирана и цялостна система за сигурност, която разделя процесите или програмите на управляеми подсистеми. Всяка интегрирана система за сигурност включва физическа, техническа и процедурна сигурност, както и информационно обезпечаване и сигурност на информацията. Второ, висшето ръководство на държавата и на предприятието трябва да разбира и оценява професията, да има интерес към наಸърчаване на креативността, и да разполага с достатъчно експертни мнения, и с опит в ефективно използване на специално разработена система за сигурност.

Централизираното управление на възприета и приложена интегрирана система за сигурност на свой ред трябва да се осъществява от лидери с доказани професионални знания, управленски умения и успешен опит в областта на сигурността, съчетано с лични качества като решителност, морал и иновативност, които позволяват на системата за сигурност да спечели обществено и професионално доверие от националното ръководство или това на предприятието и да наಸърчи допълнително предприемачеството и креативността.

Обект на изследването е сложният характер на сигурността както на национално, така и на корпоративно ниво.

Предмет на изследването е философията и технологията на управлението на сигурността с фокус върху лидерството и креативност-

та както от гледна точка на научната теория, така и на практикуващите мениджъри в областта на държавната и корпоративната сигурност.

Различни учени, част от тях и с практически опит, фокусират своите академични изследвания върху специфични проблеми на националната сигурност: етнически малцинства и национална сигурност (Динерщайн, Левинсън, Рекс, Тутунаров); управление на риска в областта на сигурността (Уилър, Грифор, Георгиев); информационна сигурност (Акерман, Агравал и екип, Шоу и екип, Помпон, Семерджиев, Тагарев, Павлов); икономическа сигурност (Шийхен, Рачковски и Шнайдер, Ронис, Цонков); стратегически анализ за нуждите на сигурността (Пойтрас, Суутари, Велани, Йончев, Търкаланов, Лазаров, Гюров); иконоомика на отбраната (Фордър, Трибус, Масис, Иванов, Димитров), социална и културна сигурност (Керъл, Ландис, Алтман, Пайпър, Хансман, Сачев); борба с тероризма (Кранк и Грегор, Чосудовски, Станчев, Петров); философия на сигурността (Хакър, Колдуел, Мичев, Слатински); защита на националната сигурност (Катценщайн, Камерън, Фрайлих, Иванов, Тодоров); международна сигурност (Морган, Хауг и екип, Пантелей, Шаламанов); разузнаване (Кръмп, Начев, Бояджиев); корпоративна сигурност (Кабрик, Кемпбъл, Василев).

Съществува осезаема липса на академичен интерес в областта на управлението на сигурността като интегрирана система, включваща: физическа (бариери и КПП-та), техническа (камери, сензори, радари и мн. др.) процедурна (правила, процедури, стандарти и протоколи за работа) и информационна сигурност (информационно осигуряване и защита на информацията). Все още има дефицит на изследвания в областта на управлението на корпоративната сигурност и особено в областта на взаимодействието между националната сигурност и управлението на корпоративната сигурност. Напълно игнорирана е областта на креативността в управлението на сигурността.

Целта на изследването е да покаже, че по-голяма сигурност може да се постигне с изграждането на интегрирана система от взаимосвързани структури и звена с ясни цели, съгласувани отговорности и задачи, които прилагат видими и скрити контрамерки за откриване и ограничаване на външни и вътрешни заплахи. Това изследване има за цел също така да покаже, че по-високо ниво на сигурност се постига в среда на професионално лидерство, взаимна загриженост и готовност за лично участие на всеки гражданин или служител като гаранция за ефективност.

Специфичният научен принос на настоящото монографично изследване може да се открие главно в систематизацията на съответните

теоретични знания и обвързването им с практическия опит както в управлението на националната, така и на корпоративната сигурност, което позволява идентифициране на общи принципи за създаване на интегрирана система за сигурност, а също и на ролята на ръководителя по сигурността за ефективността на системата за сигурност.

Най-ефективни ръководители на системите за сигурност се тези, които са способни да приложат задълбочените си професионални познания и опита си в областта на управлението, заедно с повсеместен личен пример, уважение и подкрепа по отношение рутинното изпълнение на задачите и креативността на избрания подход на своите колеги по хоризонтала и вертикална. Те разбират как да подредят системата, процесите, персонала и идеите така, че да могат да се справят с предизвикателства на настоящето и да осигурят готовност за бъдеща несигурност. Подобни професионални и лични качества са от съществено значение за всеки успешен ръководител в областта на сигурността в държавния или частния сектор.

От организационна гледна точка сигурността на средата, на работните процеси, на персонала (както на макрониво, така и на ниво предприятие) позволява предвидимост на всички бизнес инициативи, което е в основата на спокойното и дългосрочно целеполагане, успешното планиране и организиране на дейността, мотивирането на служителите и ефективността на контрола на изпълнението.

Високопрофесионалното лидерство в областта на сигурността създава предвидимост и устойчивост от друго ниво. Прилагането на точни и стандартизириани бизнес процеси, позволяващи повторяемост, както и високото ниво на тяхната защита са факторите, които са в основата на изграждането на предвидимост във всяка дейност, а това позволява управление на знанията и креативност в цялата система. Предвидимостта именно настърчава усъвършенстването на всяка бизнес система, защото снижава въздействието на рисковете и потенциалната уязвимост, естествено намалява разходите и води до по-голяма ефикасност, ефективност и продуктивност.

Тази именно предвидимост, заедно с интегритета на работните процеси, гарантират по-голяма конкурентоспособност на предприятието на глобално, регионално и национално ниво и на съответния пазар. Вследствие на това усилията, моралът и мотивацията на служителите се фокусират по подходящ начин върху успеха на основната дейност, а системата за сигурност е насочена към възпиране или отклоняване на за-

плахите, които нарушават рутинните операции. В идеални условия това е основата на сигурността на средата.

Сигурната среда именно е условие за аргументирано прогнозиране и планиране на управленско ниво. Прогнозирането и планирането, които са творчески дейности, на свой ред са ключова предпоставка за по-голяма конкурентоспособност. Високата конкурентоспособност е резултат от системната подкрепа за творческите усилия (куративността) на всички административни нива. Сигурната среда и подкрепата на кративността осигуряват условията за точно формулиране на целите, позволяват прецизно определяне на сроковете за постигането им, насърчават влагането на ресурси и време, създават това което в англоезичната литература се нарича „подходящ бизнес климат“. Прогнозата „която е формулирана чрез екстраполация в бъдещето на това, което знаем днес“¹ позволява на лидерите да вземат кративни решения за управление на риска, което осигурява преминаването през отделните етапи на развитие за по-кратко време и на по-ниска цена.

Едно от новите измерения на съвременното управление е осъзнаването на обстоятелството, че управлението не започва с наличието на капитал и материални ресурси, нито с разбирането, че съответните системи и структури създават проекти, а точно обратното: системите и структурите се създават за реализирането на кративен проект. Кративността в защитена среда има способността да генерира проект, който да доведе до всеобхватни и мащабни резултати не само за отделния човек и предприятието, но и за обществото, и човечеството като цяло. Кративността именно се материализира в конкурентоспособност, а за да се реализира кративен проект, е необходимо преди всичко да бъде конкурентоспособен. Конкурентоспособността, разбира се, следва да бъде защитена на всеки етап от развитието на проектите чрез конкретен план за сигурност, включващ осигуряване на непрекъсваемостта на бизнес процесите, ограничавайки въздействието на външните и вътрешни за-плахи и рискове.

Сред лидерите в публичния и частния сектор се среща изключително погрешно разбиране, според което дейността на системата за сигурност се извежда извън ежедневния икономически, финансов и социален дневен ред и се оставя като нещо периферно на изолирани служители в организацията, които се занимават с трудно предвидими и малко вероятни сценарии и изпълняват нормативни или законови из-

¹ Проф. Димитров, Д., „Приложение на сценарийното планиране в бизнеса, отбраната и сигурността“, УНСС, 2012, стр. 39.

исквания с ограничена приложимост. Аналогично ролята и значението на креативността много често се подценява, усилията традиционно се насочват към поддържане на статуквото, но не и към диверсифициране и креативност, не се стимулират и наಸърчават инвестиции на време, капитал и труд в иновации, нещо повече, не се уважава творческият труд.

Сигурността трябва да се управлява със същата степен на внимание от висшето управлensко ниво, както на ниво държава, така и на ниво предприятие – професионално, гъвкаво, с наಸърчаване на креативността и като част от всекидневната работна програма на висшия държавен и корпоративен мениджмънт. Ръководителите трябва да наಸърчават не само онези служители, които отлично познават и разбират съществуващото знание, но и рационализаторите и иноваторите, които се осмеляват с критично око да търсят, разкриват и предлагат нови решения и да откриват неизвестни до момента обстоятелства, отношения и зависимости. За да се отговори на тази реалност ефективното лидерство повече от всяко изискава интердисциплинарни познания, ясни и твърди морални ценности, уважение към творческия труд, лична иновативност и решителност, вяра в справедливостта на преценката. Вече не е достатъчно само да се намери подкрепа и да се формира група от опитни последователи. Трансформативните лидери трябва да създават и поддържат нови лидери, които да споделят същите ценности, да продължават да въвеждат иновации във всеки работен процес, на всяко административно ниво, и да подкрепят креативното лидерство, за да могат да реагират адекватно на настоящите и бъдещите заплахи. Интегрираната система за сигурност е призвана да осигури такъв тип управление на предприятия и то във всеки работен процес, на всяко административно ниво, като осигури и подкрепи креативното лидерство за адекватно реагиране на повишената динамика в глобален мащаб.

От автора